ALEXANDRI POLITI

DE CL. REG. SCHOLARUM PIARUM

DE NOBILITATE LITTERARUM

ORATIO

AD ACADEMIAM PISANAM.

FLORENTIÆ, MDCCXLV.
Ex Typographia PETRI CAJETANI VIVIANI.
SUPERIORUM PERMISSU.

Digitized by Google

CAIETANO · ANTINORIO

EQVITI · PATRICIO · FLORENTINO · CAESARI . ET
CAESAREO · ETRVRIAE . REGIMINI
A · SECRETIS
VIRO · CLARISSIMO · ET · NOBILISSIMO
ET · GRAECARVM · ET · ROMANARVM · ATQVE
ETRVSCARVM · ANTIQVITATVM
OMNISQVE · ERVDITIONIS · STVDIOSISSIMO
DOCTO · IPSI
ET · DOCTORVM · IN · PRIMIS · VIRORVM · AMANTISSIMO
DE · LITTERIS · ET · DE · ACADEMIA · PRAESERTIM · PISANA
ET · COLLECTIS · VNDIQVE · INGENTI · SVMPTV
ATQVE · IN · MVSEO · SVO
ADSERVATIS · RARISSIMIS · ET · PRETIOSISSIMIS · CIMELIIS
DE · TOTA · ANTIQVITATE
OPTIME · MERITO

ALEXANDER · POLITVS

ORATIONEM · HANC · SVAM · AD · ACADEMIAM · PISANAM
DE · NOBILITATE · LITTERARVM
MEMORIAE · ET · HONORIS · CAVSSA
L · M · Q · D · D · D ·

Google

ORATIO.

SAepe ego ad aures veſtras perveniſſe puto, Viri excellentiſſimi, Auditores ornatiſſimi, querelas nonnullorum graviſſimas de conditione miſera litterarum, quod malè cum litteris ageretur, nec ſua doctrinæ atque eruditioni præmia deferrentur. Quæ quidem querelæ ut iuſtam ſatis cauſſam aliquando habuiſſe videantur, quod præclara quæque optimarum artium ſtudia ita contempta atque neglecta veluti in tenebris & ſquallore iacerent; tamen nobis & Academiæ noſtræ maximè nunc gratulandum, quod FRANCISCUS PRIMUS IMPERATOR, Pius, Felix, Auguſtus, Dominus & Patronus noſter præſentiſſimus atque beneficentiſſimus, nullum iam his querelis locum reliquerit, ſed auguſtâ ſuâ ac propemodum divina liberalitate afflictas & abiectas litteras erexerit atque recreaverit. Sic enim Academia noſtra omnibus ingeniorum doctrinarumque laudibus, ut nunquam antea, florebit ad memoriam tantæ liberalitatis ſempiternam. Quanquam, ut verum fatear, Auditores, tanta

 eſt

eſt dignitas atque amplitudo doctrinæ, ut in eâ doctorum hominum quiſque, nullo alio ſibi quæſito præmio, merito conquieſcere poſſe videatur. Ipſa enim ſibi præmium doctrina. Ego, quum hoc ſolemni & legitimo Studiorum noſtrorum inſtaurandorum die, ad inflammandos litterarum ſtudio adoleſcentes, nobiliſſima quæque dicendi argumenta mihi ſemper perſequenda eſſe duxerim, rem nobilitate veſtrâ digniſſimam, neque vobis auditu iniucundam, facturum me iudicavi, ſi ex plurimis ac maximis litterarum laudibus nobilitatem præcipuè ſeligerem, quam hodiernâ vobis oratione ante oculos ponerem atque celebrarem. Quod ſi apud vos, Auditores nobiliſſimi, pro dignitate & nobilitate litterarum præſtitero, facile me impetraturum confido, ut nemo iam unus doctorum litteratorumque virorum conditionem litterarum miſeram conqueratur.

Quid enim litteris nobilius atque illuſtrius? quarum eſt cetera quæque nobilitare. Hîc non dico, quod alii plerique omnes vulgo iactitarunt, ſiquem alium, virum certè nobilem maximè litteras decere, nec cuiquam alteri turpius eſſe, quam viro patricio & nobili, non dico ius, quod Q. Mutius diſertè affirmabat; ſed ea omnia, quæ libero & eleganti homine digna ſunt, ignorare. Nec etiam dico, quod in ſcitis decretiſque veſtris, Iuriſconſulti, poſitum eſt, excellentem cuiuſpiam doctrinam nobilitati generis longè eſſe anteponendam, aliamque plane eſſe nobilitatem generis a nobilitate doctrinæ. Quæ quanquam ab aliis veriſſimè & ſubtiliſſimè diſputantur, ea tamen non dico, ne, quod ab orationis meæ argumento quàm maximè abhorret, committere inter ſeſe velle videar & litterarum & generis nobilitatem. Illud unum dico, & palam atque audacter prædico, nobilitatem quam nos vocamus, unde alii præ aliis nobiles illuſtreſque appellantur, qualiſcumque ea demum & quantacumque ſit, totam a litterarum gloriâ proficiſci: quæ nobilitas nulla unquam in rebus humanis fuiſſet, niſi litterarum lumen acceſſiſſet. Atque utinam liceret mihi, quod Geographi ſolent, per totum vos terrarum orbem longè latèque circumducere, aut, quod ſolent Chronographi, ſuperiorem omnem memoriam, iam inde ab ultima antiquitate, oratione complecti atque percurrere! Sic enim & vobis in promptu eſſet, Auditores, & loca quæque inſpicere, ubi litteræ & altæ & educatæ increverunt, & tempora ultima recordari, quæ tempora litteræ ab oblivione & ſilentio vindicarunt; itaque, quanta omni tempore & ubicunque locorum gloria atque nobilitas litterarum fuerit, clariſſimè intueri. Quotus

autem

autem veſtrum quiſque eſt, qui neſciat, quemadmodum hominibus, ita & ſuam locis nobilitatem ineſſe, aliaſque urbium nobilitate aliis cedere, alias etiam cum aliis de nobilitate decertare? Hinc pleroſque omnes ſcimus laudem ſibi ac decus nobilitatis a nobilitate patriæ quæſiviſſe, &, quod valde quis miretur, ambitionis huius ſuæ duces atque auctores nonnullos de iuriſconſultis habuiſſe, qui in libris ſuis de nobilitate ad hominis cuiuſque nobilitatem claritatem aliquando & nobilitatem patriæ ſatis ſuperque eſſe cenſuerunt. Fertur etiam Ulpianus nobilis ille Iuriſconſultus, valde admodum gloriatus de Patriâ ſuâ Tyro, urbe nobiliſſima atque antiquiſſimâ Phœnices: quum tamen Alexandrum Severum Auguſtum puderet, ſe genere Syrum vocari, qui ſe a maioribus Romanum dictitaret. Verum qui doctrinâ ac ſapientiâ ceteris longè mortalibus antecellit, is, ego nolim, ſeſe venditet atque efferat eo genere laudis, quod ſit ei cum vulgo hominum commune. Non enim, ut ceteris, ſic etiam viro docto, ac ſapienti, patria honori ferè atque ornamento eſt, ſed ipſa patriæ. Celebratiſſima urbs Ciliciæ, ac veluti Ciliciæ oculus, Tarſus fuit. Nihilo tamen inde a patriâ Tarſenſia Paullus celebratior. Immo verò ipſa Tarſus multo inde clarior atque nobilior, quod Paullum, ſcriptorem ſapientiſſimum ac verè divinum, protulerit. Clariſſima urbs Joniæ, Epheſus: neque inde tamen clariores, qui Epheſi patriâ fuerunt, Heraclitus ille Philoſophus & Soranus Medicus. Urbs notiſſima & celeberrima, Halicarnaſſus. Sed non quia Halicarnaſſenſis patriâ, ideo notior atque illuſtrior pater ille hiſtoriæ Herodotus, aut hiſtoriæ Romanæ ſcriptor nitidiſſimus atque elegantiſſimus, Dionyſius. Syriæ urbs maxima, maximoque ea in urbibus nomine, Antiochia. Neque ideo tamen magis laudati, aut Libanius, qui viam Chryſoſtomo ad eloquentiam præivit, aut aureâ ille eloquentiâ, Chryſoſtomus, aut ſectator Chryſoſtomi ſtudioſiſſimus, Theodoretus, aut Aphthonius ille Sophiſta, aut de ſcriptoribus etiam divinis Lucas, is, qui res Chriſtianorum primus hiſtoriæ mandavit, non hi, inquam, magis laudati, quod ab urbe Antiochiâ prodierunt. Ampliſſima urbs & ornatiſſima, Alexandria, urbs olim urbium ſecundum Romam maxima, quæ ad notam quandam magnitudinis atque excellentiæ Polis Græcia appellata eſt, quemadmodum Roma, Urbs Romanis. An ideo nobiliores, quod Alexandrini, Didymus ille Grammaticus, optimus & laborioſiſſimus, alterque poſtea Dydimus, interpres librorum divinorum diligentiſſimus, & Ammonius, præceptor Origenis, & ipſe Origenes, longe illa princeps

totius & ſacræ & profanæ eruditionis, & Athanaſius & Cyrillus, cui a patriâ cognomen Alexandrino, & Appianus, & Herodianus, & Achilles Tatius, &, ſi ita placet, Claudianus etiam Poeta, & Pappus ille Mathematicus, & Grammaticus ille Philoponus, & alii quam plurimi viri doctiſſimi, atque ab omni rerum præclariſſimarum ſcientiâ inſtructiſſimi? An hi igitur nobiliores, quod patriâ Alexandrini? Minime vero. Immo doctrinâ hi ſuâ nobilitatem illam patriæ mirum in modum auxerunt. Nobiliſſima urbs Africæ, itemque maxima, Carthago, quæ de magnitudine & nobilitate cum urbe Alexandriâ facile contenderit. An ne vero inde nobiliores atque illuſtriores, & Terentius, Poeta elegantiſſimus maximeque Latinus, & lumen illud Africanæ eruditionis, Tertullianus & Cyprianus, & Marius Victorinus, quod ii patriâ Carthaginenſes? Nequaquam, Auditores. Conſtantinopolis, nova Roma, ſede eo translatâ Imperii Romani, maieſtate atque magnificentiâ ſuâ viſa eſt ceteras omnium terrarum urbes vel potentiſſimas atque maximas longiſſime ſuperaſſe, urbs ſane & naturâ & ſitu, & deſcriptione ædificiorum pulcherrima, quam eo quidam laudando extulerunt, ut orbem terrarum orbis, eam urbem appellarent. Tulit ea urbs viros in primis doctos atque eruditos. Tulit Julianum, hominem unicè factum ad ſtudia bonarum litterarum, niſi ingenii lumen atque doctrinam imperate obſcuraſſet. Tulit Photium, qui Bibliothecam ſcripſit. Tulit, præter alios multos, interpretem Homeri maximum atque locupletiſſimum, & a variâ doctrinâ inſtructiſſimum, Pontificem poſtea Theſſalonicenſem, Euſtathium. An his tantâ viris præſtantiâ ac nobilitate doctrinæ Conſtantinopolim patriam quidquam ad gloriam atque ad nominis celebritatem contuliſſe exiſtimabimus? Nihil mehercule, nihil certe magis, quam ceteris civibus ſuis vel ſummo loco natis, quorum extincta penitus memoria eſt oblivione ſempiternâ poſteritatis. At contra percrebuit doctiſſimorum illorum fama, eaque in omnem deinceps æternitatem manebit. itaque, vel miſerâ atque iacente urbis Conſtantinopolitanæ fortunâ, laudes ſemper eius urbis magis magiſque celebrabuntur, quod viris doctrinâ claris atque inſignibus incunabula, ſive etiam domicilium præbuerit. Nam & urbi Conſtantinopoli ſingulari ornamento ac decori fuerunt viri plerique alii doctiſſimi, qui, tametſi aliam patriam ſortiti, tamen in eâ urbe ingenii & doctrinæ laude ſummopere floruerunt: qualis Themiſtius, magnus & Philoſophus & Orator, cui, propter vim admirabilem eloquentiæ cognomentum fuit Suadæ, item-

que

que Michaël Pſellus, ſummus ille Philoſophorum, atque in omni rerum optimarum ſcientiâ verſatiſſimus. Dies me deficiat, Auditores, ſi velim, non dicam exornare dicendo, ſed vel numerando percurrere inſignes quaſque urbes, & in primis nobiles atque illuſtres, quas viri docti & litterati vel ortu, vel domicilio ibi ſuo cohoneſtarunt. Quid enim referam Apameam, patriam Poſidonii, Amaſeam Strabonis, Peluſium Ptolemæi, Spartam Chilonis, Megalopolim Polybii, Chæroneam Plutarchi, Mediolanum Salvii Juliani, Miletum Thaletis & Anaximandri, Mitylenen Pittaci, & Alcæi, Cyrenen Callimachi & Eratoſthenis, Damaſcum Nicolai & Johannis, qui inde Damaſceni appellati? Quid urbes clariſſimas Meſopotamiæ, Edeſſam & Niſibin, quarum altera Ephræmum Edeſſenum, altera Iacobum Niſibenum, vel in lucem edidit, vel in civitatem recepit? Quid Cæſaream Cappadociæ, alteramque Cæſaream, urbem opulentiſſimam Palæſtinæ, quarum alteram Pauſanias, ſcriptor Græciæ per quam curioſus atque accuratus, alteram Euſebius ille Cæſarenſis, & Procopius hiſtoricus, nobilitarunt? Quid Syracuſas, urbem quondam potentiſſimam Siciliæ, atque ex quatuor urbibus maximis conflatam, cuius tamen ornamentum eximium ac maximum, Philemon & Epicharmus, & Theocritus, & Mathematicus ille admirabilis, Archimedes? Quid Sinopen, urbem inclytam Paphlagoniæ, regiam illam quondam Mithridatis, quæ tamen multò magis nominata propter Diogenem Cynicum Sinopenſem? Quid Pergamum, regum Attalicorum ſedem celebratiſſimam, & copioſiſſimis ſelectiſque Bibliothecis ornatiſſimam, cuius tamen urbis nihil omnino glorioſius atque ad omnem memoriam commendatius Galeno, medicinæ ſecundùm Hippocratem principe, alteroque illo medico præſtantiſſimo, Oribaſio? Quid Sardes, urbem Lydiæ vetuſtate antiquiſſimam, regiam quondam Crœſi, cuius tamen nihil ad nos illuſtrius Polyæno & Eunapio, & Pontifice illo Sardenſi, Melitone? Quid Corinthum, lumen illud Græciæ, quod tamen nihil clarius lucidiuſque habuit ſapiente Periandro? Quid Thebas, urbem Bœotiæ clariſſimam, omnique laude cumulatiſſimam, quam ferunt Cadmum condidiſſe, eum, qui litteras e Phœnice in Græciam primus intulerat? Multa, & mira, Auditores, de Thebis paſſim Bœotiis concelebrantur: cuius etiam muros dictus eſt Amphion lyræ ſono excitaſſe. Quæ & urbs viſa eſt deos protuliſſe. Summos ea certè imperatores, Epaminondam & Pelopidam protulit. Satis hæc magnificè atque ambitioſè de Bœotiis Thebis decantata: adeo ut Scriptores

quidam minimè obſcuri, nec contemnendi, ne Athenis quidem Thebas Bœotias celebritate nominis atque gloriâ ceſſiſſe judicaverint. Quæ tamen omnia ad nobilitatem Thebarum multo minora videntur, ſi ad Pindarum comparantur. Adeo viſus eſt Pindarus ingenio & carminibus ſuis præ omnibus illis ornamentis atque inſignibus urbem Thebanam decoraſſe. Nec immerito magnus ille Alexander, quum deleri Thebas de Sociorum ſententiâ placuiſſet, reverentiam adverſus Pindarum adhibendam cenſuit, ut ejus domum, unam de totâ urbe, ſartam tectam conſervaret. Quid hîc dicam de Athenis? Athenas cum dico, Auditores, putate, dicere me, quod Thucydides, Græciam totius Græciæ, urbem me dicere eâ dignitate atque auctoritate, ut vel ſolo Athenarum nomine dignitas atque auctoritas univerſæ Græciæ niti olim videretur. Qua de urbe fama erat, deos inter ſe ipſos certaſſe. Quæ etiam urbs fruges mortalibus prima oſtendiſſe ferebatur. Pleni omnium libri, plenæque omnium voces laudibus Athenarum: quæ quum plurimæ ab urbis vetuſtate, & potentiâ, & rerum geſtarum magnitudine atque gloriâ in vulgus prædicentur, tamen quis neget, nullis aliis magis ornamentis, quâm doctrinarum Studiis liberaliſſimis, & viris doctis atque ſapientibus, Athenas nobilitatas? Non probo te, Sophiſta Eunapi, cujus ſententia fuit, iis, qui nati eſſent Athenis, nobilitatem illam & gloriam patriæ ad doctrinæ & eloquentiæ ſplendorem multum contuliſſe. Contra ſe res habet, Auditores. Nam, quod ſeu Menodotus, ſeu Galenus, veriſſimè graviſſimeque affirmabat, compertum re ipſâ & exploratum eſt, non ex patriâ doctos viros, ſed ex doctis & ſapientibus viris patrias percelebres ac perilluſtres evaſiſſe. Quod egregiè Galenus comprobabat ipſo exemplo Athenarum. Unde enim tandem exiſtimemus, tantum, & tam celebre nomen Athenarum per omnes latè terras pervaſiſſe, eaſque omnino terras repleviſſe, niſi a ſummis & ſapientiſſimis viris, qui, quum omni doctrinæ atque eruditionis gloriâ Athenis maximè floruiſſent, gloriam, quam ipſi ex ſemetipſis acquiſiverant, cum urbe Athenarum communicarunt? Nanque inde profecto laudes illæ præcipuæ atque ampliſſimæ Athenarum, quòd omnium doctrinarum magiſtræ atque inventrices Athenæ, quod ſumma dicendi vis & inventa & perfecta ſit Athenis, quod nobiliſſimum orbis terrarum gymnaſium, Athenæ, quod litteræ & civilis diſciplina ſuum veluti templum habuerint Athenis, quod non fruges modo, ſed etiam humanitatem & doctrinam & jura & leges in omnes terras diſtribuerint Athenæ.

O ve-

O veram hanc nobilitatem! o gloriam immenſam Athenarum! quam nimirum nobilitatem atque gloriam urbi Athenarum ſummi homines ac ſummis ingeniis præditi compararunt: homines, inquam, quorum vel unum ac ſolum nomen ad omnem abunde laudem ac prædicationem ſuffecerit. Et de Poetis quidem Tragicis, pater ille Tragœdiæ Æſchylus, ſiren illa Attica, Sophocles, &, qui maximè Tragicus, atque in ſententiis ſummus habitus eſt, Euripides, de Comicis, princeps ille veteris Comœdiæ, Ariſtophanes, ut & novæ Menander, de Philoſophis, maximus ille Philoſophorum, idemque, Apollinis teſtimonio, mortalium omnium ſapientiſſimus, Socrates, & Plato ille divinus, & Speuſippus & Epicurus, &, qui Philoſophorum magis, quam hiſtoricorum, claſſi accenſendus videtur, Xenophon ille Socraticus; de Scriptoribus hiſtoriarum, Thucydides, & Dexippus Herennius, de Oratoribus, pater ille eloquentiæ, Iſocrates, & Oratorum longe princeps Demoſthenes, & Demoſthenis adverſarius acerrimus atque eloquentiſſimus, Æſchines, de noſtris tandem, hoc eſt, de Chriſtianis hominibus, Dionyſius ille Areopagita, & Philoſophus ille Athenagoras, & Clemens, qui, tametſi vulgò audiat Alexandrinus, quod verſatus eſt docuitque Alexandriæ, ubi & Origenem diſcipulum habuit, tamen natus eſt Athenis, unde & alicubi cognomen ei Athenienſi. His talibus ac tantis in doctrinâ viris, quis iam non videat ac fateatur, tantum gloriæ ac dignitatis urbi Athenienſi acceſſiſſe, ita ut una urbs totius Græciæ decora atque ornamenta complexa eſſe videatur? Quare etiam veteres Poetæ Athenas inter omnes Græciæ urbes propriâ ſingularique appellatione inclytas vocitarunt, non tam ab ejus civitatis potentiâ, atque a rebus præclare & fortiter geſtis, quàm a claritate & ſplendore litterarum. Quid? quod egregia illa & præclara Athenienſium facta, ut ſatis ampla & magnifica fuerint; tamen multo ea maiora, quam fuerint, magno Scriptores ingenio repræſentarunt? Quid? quod Athenienſium virtus tanta habita eſt, quantùm ingenio & eloquentiâ valebant, qui eam verbis extulerunt? Quid? quod minima etiam Athenienſium facta miro hominum eloquentiſſimorum artificio pro maximis per terrarum orbem divulgata? Quid? quod maxima etiam maximeque glorioſa Athenienſium facta in oblivionem iam pridem perpetuam veniſſent, niſi ea ſcriptis ſuis ſummi ac litteratiſſimi viri memoriæ hominum conſecraſſent? Quæſiverat olim Plutarchus, rebus ne bellicis, an ſtudiis ſapientiæ celebriores Athenienſes atque illuſtriores extitiſſent. ubi multa ille ſapienter atque

eru-

erudiſſe! Et verè ille quidem affirmaverat, ſi nulli res geſſerint, nullum prorſus hiſtoriæ Scriptorem futurum. Sed & illud perinde verum, ſi multi res multas, eaſque præclariſſimas geſſerint, & tamen defuerint, qui res eas, ſeu ſcribendâ hiſtoriâ, ſeu carminibus pangendis, litteris conſignent; omnem earum rerum præclariſſimarum memoriam quàm brevi perituram. Quid? Romanorum res geſtæ magnitudine atque gloriâ præclariſſimis quibuſque omnium aliarum gentium atque populorum factis plurimùm præſtiterunt; quippe quum res Romanorum non certis quibuſdam locis, ſed orbis terræ regionibus, definitæ eſſent atque circumſcriptæ, & tam latè quoquoverſus Romani arma circumtuliſſent, Romana ut hiſtoria non unius populi, ſed generis humani hiſtoria videri poſſet. Et tamen tot illæ res ac tantæ, quas Romani geſſerunt, donec imperio orbis terrarum potirentur, nullum veſtigium ſui reliquiſſent, niſi ſummi eas Scriptores & Græci & Latini ad memoriam poſteritatis propagaſſent. Quis enim neſcit, quantum nominis atque ſplendoris, jam inde a temporibus vetuſtiſſimis, rei Romanæ attulerint antiqui illi ſeu hiſtoriarum, ſeu annalium Scriptores, ut nihil nunc dicam de Græcis, Fabius Pictor, M. Porcius Cato, L. Cœlius Antipater, Q. Valerius Antias, L. Cornelius Siſenna, aliique benè multi, qui niſi extitiſſent, tota res Romana vetuſtior, urbiſque Romæ primordia in tenebris jacuiſſent. At verò, Deus bone! quantum nobilitatis & gloriæ rei illi Romanæ carminibus ſuis Nevius & Ennius Poëtæ adjunxerunt! quorum alter bellum Punicum primum, & luculentè quidem, cecinit; alter annales Romanos epico carmine conſcripſit: qui & in Scipione, Poemate ſuo, Scipionem illum Africanum ſuperiorem, aliosque fortiſſimos & clariſſimos viros ita laudavit, ut illis eorum laudibus populum maximè Romanum decoraverit. Poſtea vero, quam, auctâ & confirmatâ Imperii Romani dignitate atque potentiâ, Latina ingenia polire ſe ac limare ad omnem Græcorum elegantiam atque ſubtilitatem cœperunt, & Roma, domus illa virtutis, imperii & dignitatis, Græciam, principem illam & ſapientiæ & eloquentiæ, quam armis ſuperaverat, ſuperare quoque voluit litterarum ſtudiis & doctrinæ, quantum inde ſplendoris & gloriæ a litteris, & diſciplinarum optimarum ſtudiis rebus geſtis Romanorum accrevit? Audeo dicere, Auditores, Romanos, victores illos orbis terrarum, non tantùm armis, quantum ſapientiâ & eloquentiâ, valuiſſe; quin etiam quod multò dictu mirabilius eſt atque grandius, magnitudinem Romanam, illam tantam, quanta, poſt

224

minum memoriam, nullius cuiuſquam populi fuit, minimam ac fere nullam, viſam fuiſſe præ magnitudine ſapientiæ & eloquentiæ Romanorum; atque adeo Imperii Romani maieſtatem & gloriam nunquam maiorem atque illuſtriorem in oculos nationum, atque in orbis terrarum admirationem incurriſſe, quam cum eloquentiæ ſtudia, & ſumma quæque ac præclara ingenia omnibus excellentis doctrinæ laudibus in urbe Româ viguerunt. Neminem veſtrum fugit, Auditores, quod vulgo notiſſimum ac celebratiſſimum eſt, exemplum hiſtoriæ Romanæ maxime omnium memorabile, quod ut viri eloquentiſſimi ſummis in cœlum laudibus extulerint, atque ego etiam ex hoc ipſo loco ſemel atque iterum tertioque expenderim atque commendaverim, ſane non indiligenter; tamen multo illud maius atque glorioſius eſt, quàm ut unus aliquis verbis, aut etiam fortaſſe cogitatione, & animo, complectatur, de homine nimirum illo Gaditano, quem narrant T. Livii nomine ac gloriâ excitatum, ab ultimo orbe terrarum ad eum viſendum veniſſe, eoque viſo, inde ſtatim abiiſſe. Mirum tibi videtur, Hieronyme, quem Roma ad contemplationem ſui minimè omnium traxiſſet, hunc eo famam unius hominis perduxiſſe. Videtur enim tibi magnum ea ætas omnibuſque ſeculis inauditum miraculum habuiſſe, ut, qui tantam urbem ingreſſus eſſet, aliud ab eâ urbe quæreret. At enim ea eſt gloria, Hieronyme, eaque nobilitas eruditionis ac litterarum, multo ea mehercule maior atque admirabilior, quam omnes res geſtæ & maxima quæque ac glorioſiſſima facta Romanorum. Itaque hominem illum Gaditanum Romam, non ipſa urbs princeps orbis terrarum, tot trophæis ornata, tot triumphis ditata, tot victoriis ſpoliiſque omnium gentium locupletata, cuius etiam urbis Senatus tot e regibus, quot e Senatoribus, conſtare videretur, non ipſa, inquam, Roma Romam, longe a patriâ, eum hominem attraxit atque allexit; ſed unus ille ac ſolus Livius, qui hiſtoriam populi principis terrarum iam inde ab urbe conditâ lacteâ prorſus eloquentiâ miràque ingenii ubertate per annos amplius ſeptingentos uſque ad tempora ſua perduxiſſet. Cogitabat enim, nihil eſſe in urbe Româ, atque adeò in toto Imperio Romano, quod cum T. Livii nomine atque gloriâ adæquaretur. Quod ſi Livius Patavinus rebus Romanis tanto decori atque honori fuit, ut homo Gaditanus nullum omnino urbis principis atque pulcherrimæ ornamentum cum Livio conferri poſſe exiſtimaverit, quid porro cenſendum de aliis ſummis & præſtantiſſimis viris, qui eloquentiæ & eruditionis gloriâ Livio longè antecellebant, aut certe nihilo, quàm ille, inferiores fuerunt, quantæ nominis atque nobilitatis credendum eſt rebus Romanis

popu-

populique Romani maieſtati adieciſſe? Non eſt meum, hoc præſertim loci, Auditores, de magnis atque excellentibus veteris memoriæ ingeniis iudicare. Attamen ſcio, acerrimo olim viros iudicio, rerumque iſtarum, quæ ad ſtudia humanitatis pertinent, intelligentiſſimos, Livio illi Patavino in hiſtoriâ Romanâ Salluſtium longè antepoſuiſſe: quem etiam Salluſtium Thucydidi audacter oppoſuerunt, ita ut, qua virtute Thucydides potiſſimum valet, nimirum brevitate, hac eum a Salluſtio victum, ſuperbè nonnulli iactitarent. Scio etiam, ſexcentos alios, eximiâ viros ſapientiâ atque doctrinâ, nomen Romanum ingenii ſui & eruditionis lumine mirificè illuſtraſſe, itaque illuſtraſſe, ut Roma, lux illa orbis terrarum, litterarum magis & eloquentiæ, quam rerum geſtarum ſplendore, genus humanum ad magnam admirationem ſui traduxerit. Quis enim non maxime miratus aut Romanorum omnium doctiſſimum atque eruditiſſimum M. Terentium Varronem, quem tam multa legiſſe aiunt, mirum ut fuerit, aliquid ei unquam temporis ad ſcribendum vacaſſe, & tam multa ſcripſiſſe, ut tam multa vix alter quisquam legerit, aut ſubtilem illum de naturâ diſputatorem, magiſque Philoſophum, quam Poetam, Lucretium, quem tanti feciſſe M. Tullius dicitur, ut eius libros emendaverit; aut magiſtrum præſtantiſſimum atque copioſiſſimum morum & diſciplinæ, Senecam Cordubenſem, aut præceptorem illum prudentiſſimum atque uberrimum civilis doctrinæ, Cornelium Tacitum, patriâ Romanum, aut C. Plinium Veronenſem, virum temporum ſuorum facilè doctiſſimum, qui naturæ totius hiſtoriam opere admirabili ac vario accuratiſſimè ac diligentiſſimè deſcripſit; aut etiam C. Iulium Cæſarem, victorem illum non exterarum modò gentium, ſed etiam ipſius Imperii Romani, clariſſimum atque celebratiſſimum, qui tamen multo celebratior ac clarior ab eloquentiâ & eruditione, quàm a victoriis, fuerit, multòque magis ingenio, quàm rebus ſuis maximis, nomen Romanum condecoraverit? Quid in ſingulis moror, Auditores, excellenti viris ingenio atque eloquentiâ, qui commentando & ſcribendo plus nobilitatis & gloriæ nomini Romano, quàm duces & imperatores fortiſſimi Romanorum agendo, pepererunt? quando omnium inſtar eſſe poſſunt, qui duo inter omnes mortales omni ingenii & eruditionis atque doctrinæ laude maximè excelluerunt, M. Tullius & Virgilius. Quem enim mihi inter omnes Græcos & Latinos Poetas parem dederis Virgilio? qui omnem Poeticæ gloriam, qua Græci maximè propter Homerum & Heſiodum & Theocritum, alioſque optimos Poetarum, etc

ſluebant, videtur mihi unus ad Romanos derivaſſe. Vel quem mihi de omnibus & Græcis & Latinis Oratoribus parem protuleris Marco Tullio, qui Demoſthenis ita eloquentiam expreſſit, ut Platonis ſimul ſapientiam perfectè adæquaverit? Verè tu olim, Cai Cæſar, de Marco Tullio, eum, quod Latinè loquendi copiam in urbe Româ inveniſſet atque illuſtraſſet, bene de nomine ac dignitate populi Romani meritum fuiſſe. Quam planè ſplendidam atque magnificam Marci Tullii laudem cur non æquo nos iure cum Virgilio, Poetâ maximè divino, communicemus? ut utrumque illum, & Oratorem & Poetam, de populi Romani nomine & dignitate optime promeritos prædicemus, eo quia, quo uno Romani a victis Græcis vincebantur, id Tullius & Virgilius, in ſuo quiſque ſcribendi genere, aut Græcis eripuerunt, aut certè Romanis cum Græcis communicarunt, itaque plus illi dignitatis populo Romano, quam omnes ſummi imperatores, propter victorias de hoſtibus reportatas, attulerunt. O immortalem hanc gloriam, o dignitatem, o nobilitatem litterarum! O ceteros illos Oratores Romanos! O delicias illas Poetarum Romanorum! O Lycea, o Academias, o tot ſummos philoſophos Romanorum! O leges illas Romanas, quæ ſapientiâ atque auctoritate viſæ ſunt omnia ſcita, ac decreta philoſophorum longiſſime ſuperaſſe! O iuriſconſultos illos Romanos, ſummâ viros ſapientiâ & eloquentiâ! O Q. Mutium ſcævolam! o Antiſtium Labeonem! o Atteium Capitonem! o Maſurium Sabinum! o Æmilium Paullum Papinianum, tutiſſimum illud & certiſſimum aſylum iuris Romani! o etiam de Medicis Cornelium Celſum, magnâ virum doctrinâ, adeo ut Hippocratem eum Romanum vocaverint! O Roma, Roma, tandem illa Chriſtiana, quanto tete maior atque nobilior, Roma, a gloriâ atque nobilitate ingeniorum Chriſtianorum! quanto plus tibi laudis, atque ornamenti a Gregorio illo Magno, atque ab Ambroſio, Pontifice Mediolanenſi, utroque cive tuo, priori etiam Pontifice! quam te, Roma Chriſtiana, ſcriptis ſuis & Clemens Pontifex, & Minutius Felix orator, & Boëthius illuſtrarunt! Apage eos, qui illuſtrium clarorumque virorum nobilitatem nobilitate duntaxat & gloriâ patriæ metiuntur. Nam, ne Româ quidem patriâ, ideo docti & ſapientes viri a patriâ nobiliores. Neque tu mihi objicias Themiſtoclem, ſummum Græciæ virum ac facilè principem: quem ferunt Seriphio cuidam, quum ille dixiſſet, non eum ſuâ, ſed patriæ gloriâ, ſplendorem eſſe aſſecutum, in iurgio reſpondiſſe: nec hercule ego, ſi Seriphius eſſem; nec tu, ſi Athenienſis, clarus unquam ac nobilis fuiſſes. Quali vero ignobilitas patriæ homini quidquam officeret atque

obſta-

obſtaret ad nobilitatem claritatemque nominis conſequendam. Atque ita ſanè eſto, ſi ita vis, Themiſtocles. Ignobilis plane ſit, per me licet, atque obſcurus, qui patriâ eſt Seripho, inſulâ exiguâ admodum atque ignobili: ſed, niſi acceſſerint ornamenta virtutis aut doctrinæ. Nam ne Athenis quidem, hoc eſt, in urbe nobiliſſima, natus, in clarum unquam ac nobilem virum, Themiſtocles, evaſiſſes, niſi virtute ceteris præſtitiſſes. Quod ſi ornamenta illa adfuerint, quid tandem, quocunque quis loco natus ſit, defuerit ei ad gloriam atque nobilitatem? Teſtor ego ſummâ olim viros ſapientiâ, atque a doctrinâ celebratiſſimos, qui quum vel humili atque obſcuro loco nati eſſent, vel parva atque ignobilia oppida incoluiſſent, tamen, quod aliis dedecori ac probro ducebatur, ignobilitas nimirum & obſcuritas patriæ, id ipſum illis in nobilitatem celebritatemque nominis redundavit, quod patrias nimirum ſuas, ſuoſque lares atque incunabula nomine illi ſuo illuſtraviſſent. Scytha fuit Anacharſis. At quanto ſcythiæ decori atque ornamento, cum ſcythico illo ſuo tegmine, Anacharſis! quem ſi Scythia philoſophum nunime genuiſſet, ſapientiæ ea nunquam nomine commendata a veteribus fuiſſet. Eleates fuit Zeno. At quantum Eleæ, Lucanorum oppido, nobilitatis & gloriæ ingenii ſui ſubtilitate Zeno ille Eleates comparavit! Stagirita Ariſtoteles fuit, oppido tenui & obſcuro Macedoniæ. At quid Stagiris propter Ariſtotelem celebratius? Ariſtotelem, inquam, maximum illum, ſecundum Platonem, Philoſophorum: qui non Stagira modo patriam nominis ſui claritate exornaverit, ſed etiam Athenarum gloriam ingenii ſui ac doctrinæ ſplendore, non minus, quam Plato ipſe Athenienſis, auxerit atque amplificaverit. Thrax fuit Democritus, Thrax Protagoras, uterque Abderis patriâ unde & ipſis appellatio Abderitis. At quantum Thraciæ ſplendoris & gloriæ Democritus, Philoſophus ille ſapientiſſimus, & auditor eius Protagoras, impertiverunt! de quibus Democritus tam elato excelſoque animo fuiſſe dicitur, ut ne veneri quidem Athenas, ut ne gloriam, quam ipſe daret loco, in quo verſaretur, a celeberrimâ illâ urbe aucupari idem velle videretur. Ereſius Theophraſtus fuit, Sappho quoque Ereſia, oppido quidem in inſula Lesbo ſatis fortaſſe claro ab ubertate & fertilitate agrorum, at ò quanto eodem clariori atque notiori propter Theophraſtum illum divinum, & illam a carminum ſuavitate decimam veluti Muſarum, Sapphonem Poetriam! Quis Samum, tametſi clariſſimam olim illam & nobiliſſimam, tamen quis nunc Samum nominaret, niſi, ut nihil loquar de Samio Ariſtarcho, natus in

eſſ

 226

nati fuiſſet Pythagoras ille Samius, a quo nomen ipſum Philoſophiæ? Quis nunc Teon, urbem Ioniæ, niſi in ore vulgi, frequentique hominum ſermone vigeret Anacreon Teius? Quis Prienen, urbem & ipſam Ioniæ, niſi eam urbem, patriam ſuam, claram & illuſtrem ad memoriam poſteritatis reddidiſſet ſapiens ille Bias Prienenſis? Quis Nyſſam, urbem Cappadociæ, niſi famæ etiam nunc celebritate floreret Gregorius Nyſſenus? Quis Phalerum, pagum quondam Atticæ, niſi in lucem ibi editus fuiſſet Demetrius Phalereus? Quis Ceon, inſulam Ægæi, niſi maxime celebrem ac memorabilem eam feciſſet inventor ille artis memoriæ Simonides Ceius? Quis Coon, niſi eam inſulam ortu ac domicilio ſuo præ ceteris pleriſque inſulis nobilitaſſet parens ille medicinæ Hippocrates Cous? Quid pleriſque aliis urbibus, atque adeo locis, aliquanto nunc obſcurioribus atque ignobilioribus, quæ tamen, doctrinæ doctiſſimorumque hominum beneficio, clariſſimum atque ampliſſimum apud poſteros nomen obtinuerunt? Quem enim nunc veſtrum, Auditores, Stridonis nomen prætereat, oppidi iampridem everſi, planèque nunc ignoti, niſi nominis ei famam ac celebritatem Hieronymus Stridonenſis dediſſet? Quem fugiat Tagaſte, municipium quondam Numidiæ, nunc penitus obſcurum, niſi pater ille Theologorum Auguſtinus Tagaſtenſis ortu illud ſuo illuſtraſſet? Quis iam Daldim ignoret, quam vulgò notam atque perceleberrimam fecit Artemidorus Daldianus? Quis iam neſciat Nazianzum, oppidulum illud Cappadociæ, quo tamen nullum omnino oppidum clarius atque celebrius, propter Gregorium Nazianzenum? aut quis tandem Aſcram, oppidum tenue & miſerrimum Bœotiæ, cuius tamen tandiu nomen memorabitur, quamdiu nomen & carmina Heſiodi Aſcræi? Quis iam finis exemplorum? quando poſt hominum memoriam ea ſemper fuit gloria ſapientiæ ac litterarum, ut, qui in iis excellerent, quæ loca obſcura atque ignobilia erant, ea ii loca ingenii & doctrinæ ſuæ lumine illuſtrarent, quæ urbes maximæ ac nobiliſſimæ, iis illi urbibus magnam claritatis atque nobilitatis acceſſionem adiungerent; ipſi verò non aliunde, quam a ſemetipſis atque a doctrinâ ſuâ, claritatem nominis atque nobilitatem acciperent ac mutuarentur. Quæ quum ita ſe habeant, quis iam miretur, Auditores, celeberrimas quondam & nobiliſſimas urbes totius Græciæ tantâ inter ſe contentione, tamquam de principatu & imperio, de Homero decertaſſe, quænam eum ſibi civem ſuum vindicaret, neque urbes modo Græciæ, ſed etiam totas nationes de Homeri patriâ inter ſeſe acerrime pugnaſſe. Nam & Ægyptii Homerum, tanquam ſuum, ſibi

ſibi a Græcis repetebant. Tantum inde ſibi ornamenti & laudis & nobilitatis ab ingenio illo divino, fonteque totius Græcæ ſapientiæ omniumque doctrinarum copioſiſſimo atque uberrimo accedere exiſtimabant. Quid? Ipſi illi, qui dignitate & potentiâ atque auctoritate dii veluti quidam inter mortales habentur, ſummi imperatores ac reges, quorum etiam eſt pro maximâ ſuâ poteſtate natalibus homines reſtituere, hoc eſt, de plebe adſciſcere ad nobilitatem, non ne ipſi illi, qui nobilitate ceteros donant, a litteris & doctrinâ nobilitantur? Neque id modo, ſi litteras ipſi excolant; ſed etiam ſi doctorum litteratorumque hominum conſuetudine ac familiaritate utuntur, &, quos eximiè præſtare vident doctrinâ, ſingulari eos atque extraordinario honore afficiant. Appello te, Sigiſmunde [illegible] vir prudentiâ atque perſpicaciâ, quem ad [illegible] Germanorum, quum ab iis aliquando reprehenderere, quod doctos homines, humili loco natos, coleres ac foveres, id reſponſi dediſſe ferunt. Ego vero illos obſervo, quos natura longè inter alios excellere voluit. Ac verè tu quidem, & præclare, Sigiſmunde. Nam quæ ab Imperatore ordinis & conditionis præ reliquo vulgo nobilitas in viros quoſdam principes atque eximios proficiſcitur, quam plerique veſtrum, Iuriſconſulti, veram ac genuinam ducunt & præclaram nobilitatem, ea certè, neque vos mihi, Iuriſconſulti, negabitis, tota poſita eſt in more atque inſtituto humano: quæ quidem nobilitas & dari poteſt & auferri. Verum quæ ab excellentiâ eruditionis atque doctrinæ in ſummos atque egregios viros profluit, ea mehercule nobilitas non fortunæ eſt, ſed naturæ: quippe quum naturâ comparatum ſit, ut ſapientia ceteris rebus humanis, iiſque fluxis atque fragilibus, longè antecellat. Hinc pretium, hinc dignitas, hinc amplitudo & nobilitas litterarum. Hinc iis, qui in altiſſimo rerum humanarum apice conſtituti erant, multo ſæpe minor regni & imperii maieſtas viſa fuit, quam præſtantia litterarum. Hinc qui, propter rerum geſtarum gloriam, ſummamque potentiam, aliis erant admirationi, ipſis maximæ admirationi homines in primis docti & litterati fuerunt. Quid? quòd ne reges quidem maximique imperatores, rebus maximis geſtis, in tantâ illâ fortunæ gloriâ, atque in illo tanto victoriarum ac triumphorum ſplendore, ne propter regnum quidem, quo nihil in rebus humanis ſanctius atque auguſtius habetur, ſatis ſeſe præ reliquo hominum genere claros ac nobiles crediderunt, niſi ad cetera illa dignitatis regiæ atque imperii ornamenta lumen quoque doctrinarum

rum ac litteratum a… …ent? Ambitioſiſſimè Magnus ille Alexander ad Ariſtotelem … vero, inquit, optimarum rerum ſcientiâ mallim, quam … ibus & potentiâ, ceteris præcellere. Et præclarè quidem il… …gnus, qui magnitudinem … ſuam potiſſimam colloc… …t doctrinâ & ſcien… …, quàm … Quid de noſtris … …lius Cæſar? c… …r tam barbaras gentes, & tam late diſper… …d multo minus atque glorioſius fuit, Pompeium memorabili prœlio viciſſe, & totam rem… …uiſſe, niſi ipſe ſemet litteraturæ quo… …que ſuarum commentarios tam ele… …iberet, ut omnibus, qui vellent hiſto… …præripuerit. Hinc igitur a nobilitate illâ … …state litterarum tot illi honores, & tanti, …s, qui maximè in litteris excellerent, ho… …ette tam magni, ut maiores maximis regibus …ous numquam deferrentur. Quid enim in littetius, quam tantum honoris tributum eſſe Virgilio, …oriæ in Dialogo De Oratoribus traditum fuit, ut …us, auditis in theatro verſibus Virgilii, univerſus … …em ſpectantemque Virgilium ſic, quaſi Augu… …ue præmiis litteratum? Quid enim ma… …miem poſteritatem celebrandum, quam quod …mbricas relatum eſt, Cimbros tanti litteras ac Poeſin …it paucos quoſdam verſus, quos Hiarnus quidam Poeta …nis, regis ſui, tumulum compoſuiſſet, ipſo Cimbrico re… …? O Piſæ, o Piſæ, o urbs, princeps quondam …, o Piſæ, præ reliquis Etruriæ urbibus nobilitas tua! Dixi … minùs certè, quam debui, atque etiam volui: at … tamen, quantùm potui, laudes tuas! Magnæ laudes tuæ Piſæ, 227
…a tibi virtus, rerumque geſtarum magnitudo, adſciverunt …eſſiſſe, tot provincias confeciſſe, tot barbaras gentes de… …erras disiunctiſſimas Europâ, Aſiâ, Africâ, victoriis …de hoſtibus nominis Chriſtiani triumphos egiſſe, tot …æa erexiſſe, tot & tam opimis victarum gentium ſpo… …iam locupletaſſe. Attamen laus tua maxima, urbs cla… Piſarum, ſplendor eſt ac gloria litterarum, quarum bene… …teræ laudes tuæ ſupra reliquam longè Etruriam in com…muni nunc orbis terrarum luce verſantur. Quæ quidem laudes niſi a litteris & eloquentiâ eluxiſſent, univerſæ iam pridem in oblivione hominum ſempiternâ, o Piſæ, delituiſſent. Hæc vera nobi-

Digitized by Google

obilitas eſt, cives Piſani, quæ ve[illegible] . eſt ac fuit, nob
n[illegible] brtera [illegible] Quod ſi maxima ha[illegible] æque excellentiſſima
ſplendi[illegible] atque omnium nobilitas, vi[illegible] cives Piſani, quantur
civitas va[illegible] debeat, quantum [illegible] eteris ceteris Etr
[illegible] civitatib[illegible] [illegible]tis gloriâ antecelt [illegible] hic [illegible]
[illegible] adoleſcen[illegible] ad vos enim, quos
[illegible] iam convertetur oratio) videte, inqu.
ſolidæque nobilitatis, hoc eſt, ſapientiæ &
que doctrinarum, ſtudioſiſſimi, quanta ſi
[illegible]terarum, quæ hanc tantam caniq
[illegible]pibus etiam urbibus, ipſis quoque
larguntur, ipſæ a nemine quoquam [illegible]
nim mihi unum reliquum eſt, adoleſcent.
litate præſtatis, ad id vos excitem, quod
lare ornamentum nobilitatis, qui vero ing
qui poteſtis nobilitatem, ad ſtudia vos litter[illegible]
eſt una via veri honoris veræque nobilitatis.

Dicta hæc Oratio ad Academiam Piſanam [illegible]minum frequentiâ, Kal. Novembris, MDCC[illegible] Paullus Ombroſus, Bartholomæi Ombroſ[illegible] filius, Alexandri Politi in Gymnaſio [illegible] Academiam Piſanam obſervantiæ, atque erga [illegible]lentiæ imitator, pro ſuo erga eloquentiam, omnem & Latinam litteraturam ſtudio, eam orationem imprimi curavit.

33 933 682

228.